

Virtueel LAND

De Vlaamse open ruimte staat onder grote verstedelijkingsdruk. Vruchtbare gronden worden aan een tempo van zes hectare per dag verhard om ruimte te bieden aan wonen, industrie en infrastructuur. Dat de ernst van de situatie moeilijk overschat kan worden, wordt in dit artikel onderbouwd met cijfers van het feitelijk landgebruik van de landbouwruimte. We introduceren daarbij de term 'virtueel landbouwland' om te verwijzen naar dat deel van de landbouwruimte dat in de ruimteboekhouding aangeduid is als landbouwgebied, maar in de feiten géén landbouwactiviteit kent. Dit verlies van landbouwgrond is niet alleen nadelig voor de landbouw, maar voor de maatschappij als geheel. Het betekent immers ook een verlies van open ruimte, zowel in oppervlakte als in kwaliteit.

Het harde verschil tussen feiten en cijfers

ANNA VERHOEVE, EVA KERSELAERS, ELKE ROGGE [INSTITUUT VOOR LANDBOUW- EN VISSERIJONDERZOEK]

BOUWLAND

Hoeveel ruimte heeft de boer écht?

Residentialisering, vertuining, verpaarding, ... Het zijn slechts enkele van de termen die gebruikt worden om de landgebruiksverandering van onze open landbouwruimte te beschrijven. Of het nu gaat om een yogacentrum, om hippe bedrijven in een voormalige boerderij of om het gezin dat de stad heeft ingeruild voor een huis met riante tuin, al deze nieuwe landgebruikers samen veroorzaken een verstedelijking van de open ruimte. De vraag hoeveel oppervlakte deze nieuwe landgebruikers innemen bleef lange tijd onbeantwoord. We hadden evenmin een inzicht in de ruimtelijke spreiding van deze activiteiten.

LANDBOUW WORDT AAN EEN SNEL TEMPO UIT DE MARKT GECONCURREERD.

Komen ze overal gelijkmatig voor of zien we op bepaalde plaatsen een concentratie? Deze nieuwe vormen van landgebruik hebben immers geen plaats in het rijtje van landgebruiken die standaard gemonitord worden. Ook in de ruimteboekhouding vallen ze niet te bespeuren.

De voorbije jaren werden aan het Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek verschillende onderzoeksprojecten uitgevoerd die deze leemte trachten op te vullen. Hierbij werd vooral gefocust op het becijferen en in kaart brengen van niet-agrarische activiteiten en vormen van landgebruik in agrarisch gebied. De oppervlakte van Vlaanderen die een agrarische bestemming heeft ligt rond de 788.000 ha (Ruimteboekhouding). Het feitelijk landbouwgebruik, becijferd op basis van de officiële aangifte (ALV-landbouwgebruikspcelen), bedraagt evenwel 685.000 ha: slechts een deel van het agrarisch bestemd gebied heeft dus ook daadwerkelijk een geregistreerd landbouwgebruik. Het resultaat van het onderzoek toont aan dat in Vlaanderen gemiddeld 15 procent van het voor landbouw bestemd gebied in beslag genomen wordt door niet-agrarisch landgebruik. De effectief door landbouw ingenomen ruimte blijkt met andere woorden lager dan de oppervlakte die aangegeven is in de ruimteboekhouding. Een deel van die ruimte blijkt dus enkel 'virtueel' en niet reëel te zijn. We benoemen dit deel als 'virtueel landbouwland'.

Het aandeel 'virtueel landbouwland' verschilt duidelijk van gemeente tot gemeente. Hier en daar lopen deze cijfers zelfs op tot bijna de helft van het landbouwareaal. Figuur 1 toont het percentage van het agrarisch bestemd gebied dat in de feiten geen agrarisch gebruik kent (hoe donkerder hoe groter het aandeel niet-agrarische landgebruiken). Opvallend zijn de hogere percentages in de provincie Antwerpen en het noorden van de provincie Vlaams-Brabant en de lagere percentages in de provincie West-Vlaanderen (in de Westhoek), en in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen. De uitdaging is dus regio-specifiek, maar wel wijdverspreid over Vlaanderen.

Om bijkomend inzicht te verkrijgen in het feitelijk landgebruik van het 'virtuele landbouwland' maakten we een morfologische analyse. Daarbij werden percelen systematisch onder de loep genomen door simultane luchtfoto- en Google Streetview analyse. Dit dubbel perspectief, vanuit de lucht en vanop 'de straat', liet toe een gedetailleerde kartering te maken van het feitelijk landgebruik in zes gemeenten in Vlaanderen: Berlaar, Hoegaarden, Ingelmunster, Lennik, Merksplas en Pittem. Bij de verwerking kwamen volgende hoofdcategorieën in beeld: natuur, bos, tuin, niet-agrarische economische activiteiten, gebouwen, weiland en akkerland. Op basis van deze steekproef nemen tuinen 6,2 procent van het agrarisch gebied in, niet-agrarische ondernemingen 0,9

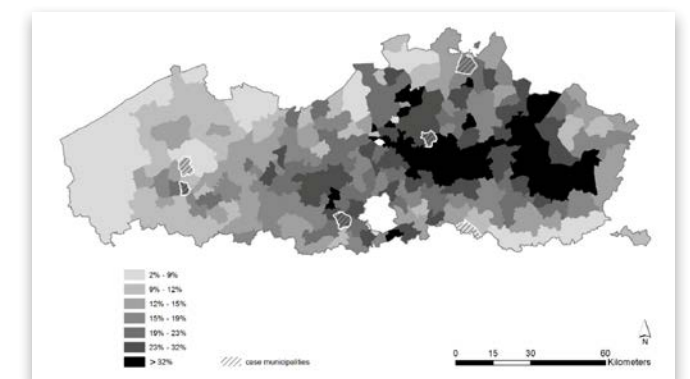

Fig. 1 Het aandeel van het agrarisch bestemd gebied dat géén geregistreerd landbouwgebruik kent, is gemiddeld 15 procent. Het percentage verschilt binnen Vlaanderen van gemeente tot gemeente (Bron: Verhoeve et al., 2015)